

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תלה"מ 22132-05-18 ב' נ' ב

בפני כב' השופט יחזקאל אליהו

תובע:

ח.מ.מ.ב.

ע"י ב"כ עוה"ד אייל גבע

נגד

נתבעת:

ח.ל.ב.

ע"י ב"כ עוה"ד משה בן שימול

חקיקה שאוזכרה:

[חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, תשכ"ב-1962: סע' 15, 18,](#)[חוק מוסדות חינוך תרבותיים ייחודיים, תשס"ח-2008](#)

מיני-רציו:

* טובת הקטינים שיתחנכו במוסדות חינוך המשתייכים לאותו הזרם ולאותן הקהילות אליהן שייכים הוריהם, וכי תהיה הלימה מסוימת, בין התכנים הנלמדים במוסדות החינוך ובין הערכים עליהם מושתת הבית בו הם גדלים. במקרה דנא הוכח כי הצדדים קרובים יותר לחסידות חב"ד מאשר לזרם הדתי לאומי. לפיכך נקבע כי טובת הקטינים ללמוד במוסדות החינוך של חב"ד. בהגיע מי מהקטינים לכיתה ז' יש מקום לאפשר להם ללמוד במוסדות בהם קיימת אפשרות להשלים תעודת בגרות מלאה.

* חינוך – רישום – בחירת מוסד חינוכי

* משפחה – טובת הילד – חינוך

במסגרת פסק דין זה נדרש בית המשפט להכריע באיזו מסגרת חינוכית יתחנכו הקטינים בעקבות מעבר האם והקטינים להתגורר ב...: מסגרת השייכת לזרם הדתי לאומי (כעמדת האב, הטוען כי הצדדים חיו כדתיים לאומיים וכן בכדי שתהיה להם בגרות ובבגרותם יוכלו לרכוש מקצוע) או מסגרת השייכת לחסידות חב"ד (כעמדת האם הטוענת כי הצדדים חסידי חב"ד)? בהחלטה קודמת נקבע כי בשנת הלימודים הנוכחית תתחנך הקטינה בגן המשותף לחינוך הדתי לאומי במושב הסמוך למקום מגוריה ואילו הקטין יתחנך במעון המשותף לחסידות חב"ד באזור מגוריו. החלטה זו ניתנה בטרם התקיים דיון ההוכחות בהתבסס על עמדת ביהמ"ש שהמשך לימודים לקטינה במסגרת של חב"ד עלול לקבע חינוך עתידי ובשלב זה בטרם נחקרו הצדדים אין מקום ליתן סעד אשר משמעותו ליצור עובדות בשטח. ביחס לקטין, סבר ביהמ"ש כי אין כך הדבר נוכח גילו הצעיר.

ביהמ"ש לענייני משפחה פסק:

כבכל עניין הקשור בקטינים, מוסדות החינוך בהם יתחנכו יקבעו בהתאם לטובתם של הקטינים. בענייננו העדר ההסכמה בין ההורים בעניין זה נובע מהמחלוקת העובדתית לעניין הזרם אליו השתייכו הצדדים בטרם הפרידה שהוא למעשה הזרם שהוסכם לגביו, גם אם מכללא, כי בו יתחנכו הקטינים.

אין חולק כי טובת הקטינים שיתחנכו במוסדות חינוך המשתייכים לאותו הזרם ולאותן הקהילות אליהן שייכים הוריהם, וכי תהיה הלימה מסוימת, גם אם לא זהות מוחלטת, בין התכנים הנלמדים במוסדות החינוך ובין הערכים עליהם מושגת הבית בו הם גדלים.

מצירופן של כל הראיות לא נותר מקום לספק כי הצדדים, שניהם, גדלו בבתי המשתייכים, או לכל הפחות קרובים מאוד, לחסידות חב"ד וכי גם לאחר נישואיהם המשיכו הצדדים באורח חיים קרוב בהרבה לקהילה זו מאשר לקהילה הדתית לאומית. הצדדים נישאו זל"ז כאשר שניהם נוהגים על פי מנהגי חב"ד וכך ניהלו את חייהם המשותפים, תוך שהם נוהגים במתינות יחסית וליברליות ולא באופן קיצוני וסגור, תוך שימת דגש וראיית החשיבות של רכישת השכלה ולימודי הליכה (שהיא מעבר להשכלה תורנית). התעקשותו של האב כי הקטינים יתחנכו במוסדות חינוך של הציונות הדתית, נדמית כהתעקשות דווקנית אשר אינה נובעת מדאגה לקטינים אלא משמשת אותו ככלי ניגוח באם כחלק מהסכסוך הכולל אשר אופיין בעצימות גבוהה. (הקביעות הנ"ל מסויגות לצורך פסק דין זה ולסוגיית חינוכם של הקטינים).

משנקבע כי הצדדים בחייהם המשותפים נמנו עם חסידי חב"ד או לכל הפחות נהלו אורח חיים הקרוב לחסידות חב"ד, הרי שטובתם של הקטינים כי יתחנכו במוסדות חינוך התואמים את הערכים אותם הם יונקים בבית ההורים. ביהמ"ש קובע כי מוסדות החינוך במקום מגוריהם הם האפשרות המיטיבה ביותר עם הקטינים נכון לגיל הגן ובית הספר היסודי, ולאחר מכן, בעת שיגיע מי מהקטינים לכיתה ז' יש מקום לאפשר להם ללמוד במוסדות בהם קיימת אפשרות להשלים תעודת בגרות מלאה. ככל שהדבר לא יתאפשר במוסדות הלימוד של חב"ד. ישלחו הקטינים למוסד לימודים המאפשר באופן ריאלי רכישת בגרות מלאה. מוסד זה יקבע על ידי שני ההורים בהסכמה וככל שלא תושג הסכמה, הדבר יובא להכרעת בית המשפט; חינוך הקטינים במוסדות חינוך אשר יאפשרו להם להשלים תעודת בגרות, ישליך באופן ישיר על האפשרות של הקטינים לרכוש מקצוע ולהתפרנס בכבוד והדבר עולה בברור כדי טובתם ואף זכותם ואף עולה בקנה אחד עם התנהלות ההורים ועם תפיסת עולמם.

פסק דין

במסגרת פסק דין זה נדרש בית המשפט להכריע באיזו מסגרת חינוכית יתחנכו הקטינים – ילדי הצדדים : מסגרת השייכת לזרם הדתי לאומי או מסגרת השייכת לחסידות חב"ד?

תמצית הרקע העובדתי ומיקוד המחלוקת

1. התובע, מר (להלן: "התובע" או "האב") והנתבעת, גבי' (להלן: "הנתבעת" או "האם"), נשאו זל"ז ביום 2015.... מנישואין אלו נולדו לצדדים שני קטינים: נ' ילידת 2016.... (להלן: "נ'") ו-י.ד יליד 2018... (להלן: "י.ד").

2. בטרם הפרידה, הצדדים התגוררו בשכונת ב.... ביום 11.1.18 עזבה הנתבעת את בית הצדדים ביחד עם נ' ועברה לשהות במקלט לנשים מוכות. את הקטין י.ד ילדה הנתבעת כחודש וחצי לאחר מכן, בעת שהותה במקלט. זו למעשה הייתה יריית הפתיחה של הסכסוך המר אשר ניטש בין הצדדים, כאשר לנתבעת טענות לאלימות קשה שהופנתה כלפיה על ידי התובע. טענות המוכחות מכל וכל על ידי התובע, אשר טוען כי הכל פרי דמיונה של הנתבעת.
3. התובע הגיש בקשה לישוב סכסוך בבית הדין הרבני (תיק 1158075/4) ובמסגרתה הגיש בקשה לסעד זמני על מנת לקיים קשר עם ילדיו. לאחר שנסגר תיק ישוב הסכסוך, הוגשה ביום 10.5.18 התביעה כאן. במסגרת כתב התביעה עתר התובע לקביעת משמורת משותפת על הקטינים וכן כי בית המשפט יורה שמרכז חייהם של הקטינים יהיה ב...., כפי שהיה עובר לעזיבת הנתבעת את בית הצדדים. האב טען כי האם הודיע לו בנוכחות העו"ס לסדרי דין כי בכוונתה לעבור להתגורר בסמוך למשפחתה בעיר רחובות או ב.... ובכוונתה לרשום את הקטינים למוסדות החינוך שם. האב טען כי האם לא התייעצה איתו וכי הדבר בניגוד לדעתו שכן מקום מגורי הקטינים נקבע בהסכמת הצדדים בהיותו קרוב למקום עבודתו של האב ובהתבסס על רצונו לשמש משמורן משותף לקטינים. לטענתו שם, העתקת מקום המגורים באופן חד צדדי תפגע באיכות הקשר שבינו ובין הקטינים.
4. כתב ההגנה הוגש ביום 1.7.18 ובמסגרתו התנגדה הנתבעת שתקבע משמורת משותפת ואף עתרה כי בטרם יורחבו זמני השהיה של האב עם הקטינים תינתן חוות דעת מומחה ואבחון פסיכיאטרי, אשר יבחנו את כשירות האב לשהות עם הקטינים. ביחס למקום המגורים טענה האם כי זמן הנסיעה מ... ל... הוא כ-13 דקות כך שלמעבר ל... לא תהיה השלכה משמעותית על הקשר של האב עם הקטינים, גם אם תתקיים משמורת משותפת, אליה האם התנגדה כאמור.
5. במקביל הוגשו מטעם האם כנגד האב תביעה למזונות אישה (תלה"מ 37690-07-18), תביעה למזונות ילדים (תלה"מ 30255-06-18) ותביעה רכושית (תלה"מ 30244-06-18).
6. ביום 4.7.18 הוגש לתיק תסקיר שרותי הרווחה אשר הוזמן על ידי בית הדין הרבנים עוד במסגרת תיק ישוב הסכסוך (להלן: "התסקיר"). במסגרת התסקיר נתנו המלצות ביחס למשמורת והסדרי השהות. כן צוין במסגרת התסקיר, לראשונה ובאופן שולי ביותר, כי בין ההורים העדר ההסכמה לגבי הזרם החינוכי דתי בו יתחנכו הילדים. במסגרת התסקיר לא ניתנו המלצות בעניין זה.
7. דיון ראשון בעניינם של הצדדים התקיים ביום 17.7.18, וזאת לאחר שהאב הגיש בקשה לצו מניעה אשר יאסור על האם אשר עתידה היתה לצאת ממקלט הנשים המוכות בתאריך סמוך, לעבור להתגורר עם הקטינים ברחובות או ב.... ולהורות לה לשוב ולהתגורר ב.... במסגרת הדיון וכחלק מסוגיית מעבר האם והקטינים ל... הועלו, בין היתר, טענות מצד האב כי המעבר יהווה שינוי אורך חיים קיצוני מהזרם הדתי לאומי לזרם חרדי קיצוני.

לטענות אלה השיבה האם כי האב אינו דתי לאומי כי אם חב"דניק פתוח וכי ... אינו מקום קיצוני. עוד נטען במסגרת אותו דיון, וזאת ביחס לזמני השהות כי יש למנות גורם מקצועי אשר יערוך לאב בדיקה פסיכיאטרית ובדיקת מסוגלות הורית וזאת בטרם יורחבו זמני השהות. האם הסכימה כי כל בדיקה שתערך לאב תערך גם לה.

לאחר ששמעתי את הצדדים באריכות דחיתי את בקשת האב לצו מניעה והתרתי לאם לעבור להתגורר עם הקטינים ב... באופן זמני, ועד לקבלת חוות דעת בעניין. על יסוד הסכמת הצדדים מיניתי את מכון שלם כמומחה לשם מתן חוות דעת לעניין המסוגלות ההורית של שני הצדדים, וכן מתן המלצות ביחס לזמני השהות, ביחס למגורים ב... וביחס למוסדות החינוך של הקטינים.

8. ביום 16.9.18 התקיים דיון קדם משפט במסגרתו נתנה החלטה באשר לזמני השהות הזמניים ואלה הורחבו ביחס לזמנים שהיו נהוגים עד לאותה עת.

9. ביום 14.3.19 הוגשה חוות הדעת של מכון שלם (להלן: "חוות הדעת"). כעולה מחוות הדעת, המונה 55 עמודים, התרשמות הגורמים המקצועיים, נכון למועד עריכת חוות הדעת היא כי עוצמת הקונפליקט הגבוהה אינה משאירה מקום למשמורת משותפת אך ישנה חשיבות לקשר רציף וקבוע עם שני ההורים. חוות הדעת המליצה כי הקטינים יהיו במשמורת האם וכי הסדרי הראיה עם האב ילכו ויתרחבו בהתאם לגיל הקטינים (בחוות הדעת הוצע מתווה מסודר לעניין זה).

חוות הדעת מתארת חילוקי דעות משמעותיים בין האב והאם בנוגע למסגרות החינוך של הילדים, כאשר האב אינו מסכים כי הילדים יתחנכו ב... ומבקש כי ילמדו בחינוך דתי לאומי בכדי שבגרותם יוכלו לרכוש מקצוע. כעולה מחוות הדעת הגורמים המקצועיים סבורים כי בגילאי הקטינים "אין חשיבות למידת הדתיות או לסוג הקהילה שבה נמצאת מסגרת המעון או הגן, שכן הערכים של הלמידה הפורמלית טרם רלוונטיים מבחינה התפתחותית בגיל כה צעיר". על בסיס זה הומלץ בחוות הדעת כי מסגרות החינוך ימצאו בקרבת מקום המגורים של ההורים וכי רצוי שההורים ימשיכו להתגורר קרוב זה לזו. ביחס לאופי המסגרות הומלץ כי במידה וההורים לא יצליחו להגיע להסכמה יש ליתן משקל יתר להורה המשמורן, האם במקרה הנוכחי. חוות הדעת מדגישה כי "אין זה האופי כזה או אחר של זרם הלימודים אלא היכולת של ההורים להתנהל בצורה עניינית ולהימנע מקונפליקטים היא שתקבע את עתיד הילדים ואת בריאותם הנפשית לאורך חייהם".

10. ביום 18.7.19 התקיים דיון קדם נוסף. במסגרת הדיון התנגד האב להמלצות חוות הדעת ביחס לחלוקת זמני השהות וביקש לצמצם את ההדרגה שהומלצה כך שהסדרי השהיה עם האב יורחבו באופן מהיר יותר. האם הביעה הסתייגות מחוות הדעת אך הודיעה כי היא מקבלת את ההמלצות. במסגרת דיון זה לא הועלתה כל טענה ביחס למוסדות החינוך ולהמלצות מכון שלם בעניין זה. בסיומו של הדיון, משהצדדים לא הגיעו להסכמה בעניין המשמורת, קבעתי מועד להגשת תצהירים ושמיעת ראיות.

בין לבין הגישו הצדדים שלל בקשות מבקשות שונות בנוגע לאופן ביצוע הסדרי המשמורת, חלוקת הזמנים בחגים, הוספת לינות, צמצום זמני השהות ומסירת חומרי הגלם ששמשו להכנת חוות הדעת. לבקשות אלו אין רלוונטיות להחלטתי כאן ומצאתי להזכירן אך בכדי להצביע על עצימות הסכסוך.

11. כחודש וחצי לאחר הדיון, ביום 3.9.19 הוגשה לבית המשפט על ידי העו"ס לסדרי דין בקשה דחופה המדווחת כי היות והצדדים לא מצליחים להגיע להסכמות ביחס למוסדות החינוך לקטינים, הקטינים אינם מבקרים בגנים. על פי הנטען האם מבקשת לרשום את הקטינים לגנים ב... שם היא מתגוררת ואילו האב מבקש לרשום את הקטינים לגנים במושב ... הסמוך, גנים המשתייכים לזרם הדתי לאומי. לפיכך ביקשה העו"ס לסדרי דין את התערבותו הדחופה של בית המשפט. הצדדים לא פנו מיוזמתם לבית המשפט בעניין זה, למעשה מעולם.

ביום 12.9.19 קיימתי דיון דחוף בעניין במסגרתו טען ב"כ האם כי ההורים מגיעים שניהם מבתים המשתייכים לחסידות חב"ד, כי הם שניהם משתייכים לחסידות חב"ד וכך חיו את חייהם המשותפים ולפיכך על הקטנים להתחנך במוסדות של חב"ד. ב"כ האב טען נחרצות כי האב שייך לזרם הדתי לאומי וכי הצדדים חיו כדתיים לאומיים. ב"כ האב הוסיף וטען ביחס לאיכות הגן, גודלו ומספר הסייעות על כל ילד. בסיום הדיון נתנה החלטתי הקובעת כי בשנת הלימודים הנוכחית (2019/2020) תתחנך הקטינה בגן ב... ואילו הקטין יתחנך במעון ב... החלטתי זו נתנה לאחר שהבעתי את דעתי כי לא מצאתי לאמץ את חוות הדעת של מכון שלם בעניין החינוך במלואה, וכי אני סבור שהמשך לימודים לקטינה במסגרת של חב"ד עלול לקבע חינוך עתידי ובשלב זה בטרם נחקרו הצדדים אין מקום ליתן סעד אשר משמעותו ליצור עובדות בשטח. ביחס לקטין י.ד סברתי כי אין כך הדבר נוכח גילו הצעיר. ויודגש, המדובר בהתרשמות הנכונה לשלב בו נתנה ההחלטה, בטרם התקיים דיון ההוכחות אשר קבוע היה לחודש נובמבר שנת 2019, וכאשר למעשה בפני בית המשפט אין די חומר בעניין, למעט טענותיהם הלא מגובות של הצדדים.

על החלטה זו הגישה האם בקשת רשות ערעור (רמ"ש 46794-09-19) אשר נדחתה ביום 11.11.19.

12. ביום 22.10.19 הוגש תצהיר עדות ראשית מטעם האב וביום 24.11.19 הוגש תצהיר עדות ראשית מטעם האם. ביום 8.1.20 התקיים דיון הוכחות במסגרתו נחקר עורכת חוות הדעת – ד"ר ליסה ליטרוביץ'. בסיום חקירתה הגיעו הצדדים להסכמות ביחס למשמורת ולהסדרי השהות ולהסכמות אלו ניתן תוקף של פסק דין. לפיכך הצדדים נחקרו במועד זה אך ורק על נושא החינוך והסכימו כי פסק הדין יתייחס אך לעניין זה.

(יוער כי במקביל הוסכם כי ניתן פסק דין גם בתיק המזונות אך לבסוף הצדדים הגיעו להסכמות גם בעניין זה, לאחר שהתקיים דיון הוכחות בעניין).

ביום 27.1.20 הוגשו סיכומי האב וביום 5.2.20 הוגשו סיכומי האם. ולפיכך ניתן בזאת פסק דין.

דיון והכרעה

13. כבכל עניין הקשור בקטינים, מוסדות החינוך בהם יתחנכו יקבעו בהתאם לטובתם של הקטינים. בענייננו העדר ההסכמה בין ההורים בעניין זה נובע מהמחלוקת העובדתית לעניין הזרם אליו השתייכו הצדדים בטרם הפרידה שהוא למעשה הזרם שהוסכם לגביו, גם אם מכללא, כי בו יתחנכו הקטינים. ואכן, אין צורך להכביר במילים, מדוע טובת הקטינים שיתחנכו במוסדות חינוך המשתייכים לאותו הזרם ולאותן הקהילות אליהן שייכים הוריהם, וכי תהיה הלימה מסוימת, גם אם לא זהות מוחלטת, בין התכנים הנלמדים במוסדות החינוך ובין הערכים עליהם מושתת הבית בו הם גדלים.

14. כאמור לעיל, בדיון ביום 12.9.19 טענו הצדדים את טענותיהם לעניין הזרם ללא אסמכתאות וללא שהצדדים נחקרו, כך שבפני בית המשפט לא הייתה תשתית ראייתית מספקת לשם הכרעה בשאלה זו וההחלטה שניתנה נתנה אך באופן זמני לשנת לימודים זו (2019/2020). לאחר שהוגשו תצהירי הצדדים ולאחר שהצדדים נחקרו לא נותר מקום לספק כי הצדדים, שניהם, גדלו בבתים המשתייכים, או לכל הפחות קרובים מאוד, לחסידות חב"ד. כך גם לא נותר מקום לספק כי הצדדים נישאו זל"ז? כאשר שניהם נוהגים על פי מנהגי חב"ד וכך ניהלו את חייהם המשותפים, תוך שהם נוהגים במתינות יחסית וליברליות ולא באופן קיצוני וסגור, תוך שימת דגש וראיית החשיבות של רכישת השכלה. התעקשותו של האב כי הקטינים יתחנכו במוסדות חינוך של הציונות הדתית, נדמית כהתעקשות דווקנית אשר אינה נובעת מדאגה לקטינים אלא משמשת אותו ככלי ניגוח באם כחלק מהסכסוך הכולל אשר אופיין בעצימות גבוהה.

15. בטרם יפורטו שלל הראיות אשר הביאוני למסקנה לעיל, הנני רואה לנכון להבהיר כי הקביעות הנ"ל מסויגות לצורך פסק דין זה ולסוגיית חינוכם של הקטינים. ובמה דברים אמורים?

מטבע הדברים הגדרת זהותו של אדם, בין אם המדובר בזהותו הדתית, הלאומית, הפוליטית, המגדרית, וכן כל הגדרה זהות אחרת שנעלה בראשו, הנה עניין פרטי, וזכותו של כל אדם להגדיר את זהותו בעצמו ולעצמו, וזה אינו תפקידם של הסובבים אותו. סוגיות אשר בימים כתיקונם נשארות בין אדם לעצמו או בין אדם לבין משפחתו הקרובה, ולעיתים כמו במקרה דנן גם בין אדם לבין אלוהיו, מגיעות בעת סכסוך לפתחו של בית המשפט לענייני משפחה, וכאשר הצדדים אינם משכילים לפתור את הדברים בשלום ובהסכמה, אין מנוס מהכרעה גם בעניינים אלו. ברור הוא כי זהותו של אדם מורכבת משלל רבדים ואינה פלקט שטוח המשקף אך מימד אחד, ולפיכך הניסיון להגדירה באמצעות רשימת מכולת, לרוב יחטא למציאות. במסגרת בחינת הראיות בתיק זה, נדרש בית המשפט לחבר יחדיו את שלל הראיות אשר כל אחת אחת כאשר עומדת לבדה נחזית אולי כשולית, אך כוחן של כולן יחד מוביל למסקנה ברורה. בחינת שלל הראיות חושפת נטייה מובהקת של הצדדים

לחסידות חב"ד, ומצביעה על העדר הלימה בין התנהלות האב בחייו לבין התנגדותו הנחרצת לחינוך הקטינים במסגרות המשתייכות לחב"ד.

16. הנתבעת הוכיחה כי שני הצדדים התחנכו במוסדות חב"ד. התובע נחקר הן ביחס למוסדות החינוך בהם הוא התחנך והן ביחס למוסדות החינוך בהן הנתבעת התחנכה ותשובותיו היו מתחמקות ומתחכמות ופגעו באמינותו ומהימנותו. כך כאשר נשאל התובע אם הוא יודע היכן אשתו למדה בבית הספר היסודי, השיב "לא יודע מוסד". ב"כ הנתבעת המשיך ושאל האם בבית ספר חילוני? והתובע השיב במילה אחת "לא". כעת נשאל האם הנתבעת למדה בבית ספר של חב"ד ואז השיב התובע "לדעתי כן, אבל לא יודע איזה ביי"ס". החקירה נמשכה וב"כ הנתבעת שאל את התובע האם הוא יודע שהנתבעת למדה בבית ספר של חב"ד גם בתיכון? על כך השיב התובע: "בי"ס חב"ד אני יודע, איזה ביי"ס אני לא יודע. אני יודע שהיא הסתובבה בכמה ערים לא יודע איזה". התובע בחר שלא להשיב באופן ברור את שניכר כי היה ידוע לו, והוא שהנתבעת התחנכה בבתי הספר של חב"ד. ברור לכל וניתן להניח כי גם לתובע, כי מטרת החקירה אינה לגלות באיזה בית ספר ספציפי התחנכה הנתבעת אלא די היה במידע הכללי והרלוונטי והוא כי המדובר בבתי ספר המשתייכים לחב"ד (ר' פרו' הדיון מיום 8.1.20 עמ' 33 שורות 14-5).

האב הודה כי בבית הספר היסודי למד גם הוא בבית ספר השייך לחב"ד. על מנת להסביר זאת, טען האב כי הוריו עלו לישראל מארה"ב וחשבו שחינוך של חב"ד מתאים באופן נקודתי ובכיתה ז' הוציאו אותו מבית הספר של חב"ד כיוון שלא למדו שם לימודי ליבה. טענת האב כי הוריו סברו שנכון לשלוח לחב"ד כיוון שעלו מארה"ב שם החינוך הוא שונה, נסתרה מיד לאחר מכן עת התברר כי אביו של התובע כלל אינו אמריקאי (עמ' 36 שורה 29 עד עמ' 37 שורה 7).

עוד התברר במסגרת חקירת האב כי בגיל 18, בעת שסיים את לימודיו התיכוניים דחה את הגיוס כתלמיד ישיבה ולמעשה מעולם לא התגייס לצה"ל, דבר אשר אינו אופייני כלל וכלל למי שמשתייכים לציונות הדתית וגם לא לתלמידי הישיבות בזרם זה.

וכך נראתה חקירתו של האב ביחס לישיבה בה למד בתקופה בה דחה את הגיוס:

- ש. בגיל 18 כל אזרח ישראלי, יהודי לפחות, עושה צבא. איפה היית בצבא?
 ת. לא גויסתי.
 ש. באיזה נסיבות, יש נכות?
 ת. לא.
 ש. איך לא גויסת?
 ת. באותן שנים ביקשתי לדחות את הגיוס.
 ש. באיזו אמתלה?
 ת. עשיתי את זה כבחור ישיבה.

- ש. אתה רוצה לספר שאחרי שחלקת שלמדת ביסודי בחב"ד בגיל 18 במקום להתגייס הלכת ללמוד בישיבה, באיזה ישיבות למדת?
- ת. בכמה, הסתובבתי.
- ש. יש הסכמה שישיבת ... היא ישיבת הדגל של חב"ד?
- ת. לא.
- ש. את המסכים איתי שלמדת בישיבת ... של חב"ד?
- ת. הייתי חלק מהזמן שם גם, יש שם גם מסלול של דתיים-לאומיים, מסלול לאנשים שרוצים להעמיק במסלול החסידות, לא להעמיק, לטעום במסלול החסידות ודחיתי את הגיוס ולאחר מכן נסעתי לארה"ב.

גם בעניין זה תשובותיו של האב היו מתחמקות ובלתי אמינות ונראה כי הוא נמנע מלנדב מידע. האב נמנע מלציין שם של ישיבה ספציפית בה למד וטען כי "הסתובב" בכמה ישיבות. כאשר נשאל לגבי ישיבה ב..., בדרכו המתחמקת השיב תחילה אך את המילה "לא" באשר לשאלה האם דובר בישיבת הדגל של חב"ד, וכאשר נשאל באופן יותר ממוקד האם למד בישיבת של חב"ד ב..., השיב את התשובה המתחמקת כי היה שם חלק מהזמן וטען כי יש שם גם מסלול של דתיים לאומיים. ויובהר, האב לא טען כי למד במסלול של דתיים לאומיים אלא שזר טענה זו בין שלל טענותיו וזאת כאשר פתוחה בפניו האפשרות לענות באופן ברור ומסודר לשאלה הפשוטה היכן למד בסיום לימודיו התיכוניים.

החקירה המשיכה, ב"כ הנתבעת הסביר כי ישנו מנהג של חסידי חב"ד מובהקים לנסוע בגיל 20 לשנת לימודים בארה"ב לבית מדרשו של הרבי מלובביץ', מנהג אשר נותר עוד מהתקופה בה היה הרב חי, אז היו נוסעים חסידיו לשהות במחיצתו למשך שנה. מנהג זה מתקרא "קבוצה" בפי החסידים. האב נשאל האם נסע לארה"ב במסגרת "קבוצה" והשיב בשלילה, תוך שהוא טוען כי למד בקולג' בארה"ב. במסגרת זו גם נשאל האב מי היה שותפו לחדר ב"קבוצה" והאב כאמור השיב כי לא למד בקבוצה (ראה עמ' 34 שורות 10-23). אלא מאי? כאשר עימת ב"כ הנתבעת את התובע עם מכתבו של מר ש.מ.פ (נספח ט' לתצהיר הנתבעת) אשר כתב כי הכיר את התובע בישיבת חב"ד המרכזית בארה"ב, כאשר גרו יחד בחדר ... בפנימיה השייכת לישיבה, השיב התובע כך:

- ש. גרת איתו בחדר?
- ת. תקופה מסוימת, כן.
- ש. מה הוא עשה בארה"ב, היה בקבוצה?
- ת. כן. הייתי גר בארה"ב והיתה תקופה שהתארחתי בפנימיה שם, הוא היה שם, הייתי איתו בחדר, משם אני מכיר אותו ולדעתי אני מכיר גם את אח שלו. בכל מקרה, מה שאני רוצה להגיד, שאני התארחתי שם, הייתי גר בשכונה שבה יש את הפנימיה, הייתי כמו הרבה בחורים רווק, מתגלגלים ממקום למקום, לאחר מכן הלכתי ללמוד וסיימתי תואר ושכרתי דירה בהמשך אז היתה תקופה שכן התארחתי בפנימיה אבל לא מדובר בפנימיה

שהיא רשמית ששייכת, שיש רישום מי נמצא ומי לא, די פתוח, אין שם פיקוח על מי נמצא בפנימיה. זאת התשובה שלי.

לא ניתן שלא לתהות מדוע לא טרח האב לציין עניין זה בתצהירו, וגם אם לא בתצהירו לפחות בעת שנשאל על ידי ב"כ הנתבעת האם למד בקבוצה בארה"ב. יתר על כן, גם אם נקבל את תשובתו של האב על פיה הוא לא היה חלק רשמי מ"הקבוצה" ולא הגיע לארה"ב במסגרת הקבוצה, אלא שהתגורר בפנימיית הקבוצה, יחד עם חברי הקבוצה, בטרם למד את לימודיו האקדמיים בארה"ב, הרי שבעצם הבחירה במגורים שם והמעורבות בפעילות מעין זו, די בה כדי ללמד על קרבתו ונטייתו לקהילת חב"ד. לעניין זה אבהיר כי היות ומר ש.מ.פ לא נחקר על מכתבו, המכתב אינו מלמד על אמיתות תוכנו, ובמסקנתי לעיל אינני נסמך על האמור שם כי אם על תגובתו של התובע למכתב, כפי שתוארה לעיל והמדברת בעד עצמה. עוד אבהיר כי גם לא נעשה שימוש בנספח אשר צורף לסיכומי הנתבעת לראשונה ובניגוד לדין.

אין חולק כי את לימודיו התיכוניים למד האב בישיבה תיכונית המשתייכת לציונות הדתית ובמסגרת זו רכש האב בגרות מלאה. אין גם חולק כי האב למד ... בארה"ב וכי הוא ... במקצועו. יתר על כן, מהחומר שהובא בפניי ומחקירות הצדדים ביחס לבתים בהם גדלו, הוכח אמנם כי אם התובע מגיעה מרקע של חסידות חב"ד אך ביחס לאבי התובע העניין לא הוכח ולא מן הנמנע כי אביו קרוב יותר בליבו לזרם הדתי לאומי. אלא שאין בכך לכדי לפגוע בקביעתי כי האב משתייך לחסידות חב"ד או לכל הפחות נוטה לחסידות זו יותר מאשר לזרם הדתי לאומי. כפי שצויין לעיל, זהותו של אדם אינה מורכבת מרשימת מכולת ויכול ולאדם מאפיינים מסוימים אשר בראיה שטחית עלולים להצטייר כסותרים, אך במציאות הם יכולים לדור בכפיפה אחת. ניכר כי האב מכיר בחשיבות ההשכלה (שהיא מעבר להשכלה תורנית) ורכישת מקצוע וכי דאגתו לעניין זה, גם בעבור הקטינים הינה דאגה כנה. העובדה כי המוסדות אותם פקד האב מילדות ועד בגרות השתייכו ברובם לחסידות חב"ד, והעובדה כי לא שירת בצה"ל, מלמדים על נטייתו ונטיית הבית בו גדל לזרם זה, וזאת מבלי לזנוח את חשיבות ההשכלה ולימודי הליבה, ועל כך יורחב בהמשך.

ויובהר, הבתים בהם גדלו הצדדים והמוסדות אליהם השתייכו בילדותם ובצעירותם אינם ההוכחה לאופי חייהם המשותפים של הצדדים בבגרותם לאחר שנישאו וברור כי בבגרותם יכולים היו לבחור במסלולים שונים מאלו עליהם התחנכו. יחד עם זאת, לאור הראיות הנוספות אליהן אתייחס להלן, המצביעות על ניהול אורח חיים הכולל שלל מנהגים המשויכים לחסידות חב"ד באופן מובהק, יש ליתן משקל אף לרקע המשותף של הצדדים, כאשר נראה כי הצדדים המשיכו ונהגו על פיו גם בבגרותם.

17. הנתבעת הציגה שלל ראיות המוכיחות את טענתה כי בעת שנפגשו הצדדים הציגו עצמם זל"ז כמי שמשתייכים לחסידות חב"ד. כך ערכו את חתונתם וכך ניהלו את חייהם המשותפים. לכאורה, בפי התובע נימוקים הגיוניים לכל ראיה המצביעה על נטייתו לאורח החיים על פי מנהגי חב"ד, והוא פוטר כמעט כל הוכחה בעניין זה כאילו מדובר אך בצירוף

מקרים הגיוני. נימוקים אלו יכולים היו לעמוד לתובע אילו היה מדובר בעניינים נקודתיים בודדים וכאשר מנגד הוכחות מוצקות לניהול אורח חיים דתי לאומי. צירופן של כל הראיות יחד בדבר התנהלות על פי מנהגי חב"ד לא מותיר מקום לספק כי הצדדים דומים וקרובים בהרבה לקהילה זו מאשר לקהילה הדתית לאומית, ומצביעים על העדר אמינות כללית של התובע.

18. כך צרפה הנתבעת תמונות מחתונת הצדדים (נספח ד' לתצהיר הנתבעת) מהן עולה כי על שולחנות האורחים הונחו קופות צדקה עם תמונה של הרבי מלובביץ', אורחים רבים היו לבושים כמנהג חב"ד ובחלק מהתמונות חובש התובע מגבעת. בסיכומי התובע (סעיף 19) נטען כי בתחילת החתונה שמו על ראשו של התובע מגבעת והוא החליט לא להסירה כדי לכבד את אבי הנתבעת, אך בהמשך החתונה כפי שעולה מהתמונות שצרף (נספח 7 לתצהיר עדות התובע) הסיר את המגבעת, כאשר לראשו כיפה סרוגה והוא לבוש חליפה קצרה ואלגנטית. התמונות מחתונת הצדדים ודאי לא מוכיחות לבדן כי הצדדים נהגו על פי מנהגי חב"ד בכל היבטי חייהם, תירוץ זה יכול היה לעמוד לו לתובע אילו לא תרץ באותו אופן מקרי את יתר הראיות המצטרפות לראיה זו.

כך הוכח כי מי שערך את חופת הצדדים הוא רב מחסידות חב"ד. התובע נשאל בעניין זה ואישר זאת בחקירתו (עמ' 44 שורה 34- עמ' 45 שורה 4). במסגרת סיכומי התובע נטען כי הוחלט לכבד את הרב ד' בעריכת החופה בהיותו רב העיר ק' מכיוון שהתובע ובני משפחתו התגוררו ב-ק'. עוד נטען, כי הרב ד' מיודד עם אבי התובע מימי נעוריהם היות ולמדו יחד בתיכון. נימוקים אלו לא רק שלא הועלו בזמן אמת על ידי התובע בחקירתו אלא שכמו יתר הנימוקים, יכולים היו לעמוד לו לתובע אילו לא תרץ באותו אופן מקרי את יתר הראיות המצטרפות לראיה זו.

כך הוכח כי על גבי תעודת הנישואין של הצדדים חותמת של ועד העיר לקהילת האשכנזים של העדה החרדית. התובע השיב לשאלה בעניין זה כי **"אני הוצאתי תעודת אזרחות במועצה במ' שלא כל כך תפקדה באותה תקופה, האם למדה באותה תקופה ב... במכללת א' והיא חיפשה מקום להירשם ויש מוסד שמוכר על ידי הרבנות בזרם החרדי שם השעות היו נוחות יותר"** (עמ' 44 שורות 17-20). כאמור לעיל, תירוץ זה יכול היה לעמוד לו לתובע אילו לא תרץ באותו אופן מקרי את יתר הראיות המצטרפות לראיה זו.

הנתבעת טענת כי כתובת הצדדים גם היא בנוסח חב"ד והתובע טען כי לא ידוע לו על כך. במסגרת סיכומי טען האב (לראשונה) כי מדובר בכתובה שקיבלו הצדדים בעת הרישום לנישואין ולמיטב ידיעתו זו כתובה בנוסח אשכנזי רגיל וללא קשר לזרם חסידות כזה או אחר (סעיף 22 לסיכומים). מכל מקום טענה זו לא הוכחה אך גם לא הובאו ראיות להפריכה.

19. האב טען כי בעת שהכירו הצדדים האם הייתה סטודנטית במכללת "א" הדתית לאומית, והיא הציגה עצמה כמי שגדלה בבית ליברלי על אף שהיו חסידי חב"ד. כן טען האב כי האם

התפארה בפניו כי לפני שהחלו להתראות, נפגשה עם לא פחות מ-100 בחורים, בניהם בחורים דתיים לאומיים, כיוון שהבחורים מחסידות חב"ד קטנים עליה. ביחס לטענת האב כי האם נפגשה עם גברים דתיים לאומיים ואף "התפארה" בפניו בעניין זה, לא מצאתי כי יש בה לשנות ממסקנתי. גם אם אכן כך היה, ואין לבית המשפט דרך לאמת זאת, הרי שהצהרות אלו של הנתבעת בפני התובע יכולות להצביע או על כך שהדבר היה חריג בשביל הצדדים כך שהיה מקום לציינו, או שהנתבעת רצתה דווקא להראות לתובע כי העולם הדתי לאומי אינו זר לה. כך או כך לא על עניין זה יקום ויפול דבר.

הנתבעת הודתה כי בעת שהכירו הצדדים למדה במכללת "א" ב..., מכללה שלא משתייכת לחסידות חב"ד. לטענת הנתבעת מדובר במוסד חרדי לאומי ולטענת התובע במוסד דתי לאומי. אין בכוונתי להכריע בעניין זה וממילא אין בו כדי לסתור את מסקנתי כי הצדדים ניהלו אורח חיים הקרוב יותר לחסידות חב"ד מאשר לזרם הדתי לאומי, וזאת לצד ראיות עולם יחסית ליברלית ומתוך מתן דגש על השכלה.

20. גם ביחס לחייהם המשותפים לאחר החתונה הוכיחה הנתבעת כי הצדדים התנהלו כמי ששייכים לחסידות חב"ד. הנתבעת טענה כי התובע נהג להתפלל בית הכנסת של חב"ד. התובע נשאל על ידי ב"כ הנתבעת באיזה אופן הוא דתי לאומי והשיב כך: "אני חובש כיפה סרוגה. אני לובש לבושים דתיים-לאומיים, לא חליפה שחורה, מתפללים בשבת בבוקר, אין בית כנסת אשכנזי באזור אז התפללנו בבית כנסת של חב"ד או בית כנסת אשכנזי דתי-לאומי ששם היינו הולכים בד"כ בשבת בבוקר, האמא פחות, יותר אני והאמא היתה מלווה אותי, מרחק של 10-15 שעה הליכה. כן, הלכתי לחב"ד, אין לי בעיה עם חב"ד, אבל העניינים החינוכיים היו הסכמות בינינו" (עמ' 37 שורות 20-25) האב מודה כי נהג לפקוד את בית הכנסת של חב"ד וגם עניין זה מתרץ האב בנימוק של מקריות. כמו יתר הנימוקים גם נימוק זה יכול היה לעמוד לו לתובע אילולא תרץ באותו אופן מקרי את יתר הראיות המצטרפות לראיה זו.

21. כך הוכח כי במהלך השנים, בטרם הנישואין ובזמן חיי הנישואין נהג התובע לתרום כספים למוסדות שונים המשתייכים לחסידות חב"ד או המזוהים איתה. תחילה ניסה האב לייצר עמימות סביב עניין זה וכיוון גם בעניין זה למקריות. כך בחקירתו ביחס לתרומה למוסד ספציפי (עמ' 42 שורות 7-21):

- ש. אתה מכיר את המוסדות?
 ת. כן.
 ש. אתה תורם להם כסף?
 ת. כן.
 ש. הם מוגדרים כחב"ד?
 ת. לא.
 ש. מה הם עושים?

- ת. אני יודע שיש שם לימודי ישיבה. זה מוסד של אבא של גיסי שכבר למיטב ידיעתי הוקם לפני הרבה שנים, הוא ... ולא ידוע לי שזה רשמית שייך לחב"ד וגם אם כן לא אכפת לי כי אני תומך בדברים שאני חושב שהם ראויים. יש לי הכרות אישית עם בעל המוסד, זהו. שהוא עושה דברים טובים.
- ש. **בעל המוסד הזה חב"דניק?**
- ת. כיום, כן.
- ש. **שוב אני חוזר לבית הדין הרבני,**
- ת. אני גם רוצה להוסיף, לצורך העניין, אני תורם 36 ש, לא משהו מעבר.

כבר מחקירה זו עולה כי יש דברים בגו, כאשר תחילה התובע משיב נחרצות כי המוסד אינו שייך לחב"ד, לאחר מכן מתרכז ומשיב שלא ידוע לו שרשמית המוסד קשור לחב"ד ובהמשך גם טוען כי גם אם המוסד קשור לחב"ד זה לא אכפת לו, תוך שמודה כי בעל המוסד הוא חסיד חב"ד. אך בכך לא די. ב"כ התובע חקר את הנתבעת ביחס לתרומות של התובע למוסדות חב"ד (עמ' 51-52):

- ש. **את מכירה את הגב'**
- ת. כן.
- ש. **הם היו זוג חברים שלכם?**
- ת. לא.
- ש. **היא היתה חברה שלך?**
- ת. למדה איתי.
- ש. **במה היא עסקה?**
- ת. אני לא יודעת. אני יודעת רק שהוא תרם להם, יש כאן העברה מהחשבון שלו.
- ש. **נזקקים.**
- ת. לא, הבעל שלה הוא מפיץ של תורת חסידות לבני הישיבות והוא חבר מאוד קרוב של התובע, העביר לו כספים כתרומה לעודד את פעילותו להפצת החסידות, חסידות חב"ד.
- ש. **אז הוא תרם להם?**
- ת. בהחלט.
- ש. **ממתי ההעברה הזו?**
- ת. כתוב פה
- ...
- ת. משהו משנת 2017, לא יודעת את התאריך המדויק. הסכום הוא 115.
- ש. **ואת טוענת שהוא תרם את הסכום הזה?**
- ת. כן.

- ש. **לא תורמים בד"כ סכומים של כפולות של ח"י?**
 ת. לא, אצלו זה לא עובד ככה, הוא תורם כמה שבא לו למי שבא לו.
- ש. **את מכירה עוד סכומים שהוא תרם?**
 ת. בהחלט.
- ש. **את יכולה להראות?**
 ת. לא, אבל הוא סיפר שתורם לבית חב"ד בארה"ב \$250 בחודש + לבית חב"ד בת"א אני חושבת 250 ₪ ויש גם תצהיר של מנהל החב"ד שאנחנו תורמים להם.
- ש. **את יכולה להראות את כל מה שאמרת?**
 ת. כן, אני יכולה להראות את התצהיר של מנהל חב"ד בת"א.
- ...
- ש. **אל תראי מסמך של מי שכתב אם לא זימנתם אותו?**
 ת. אפשר לזמן את ... לעדות.

בשלב זה, בית המשפט התערב והורה לצדדים להגיש פסיקתא לחתימה המופנית לבית חב"ד ב... המורה לבית חב"ד לפרט את כל התרומות שתורם התובע. הגשת הפסיקתא התייתרה כאשר בית המשפט פנה ישירות לתובע ושאל ביחס לתרומות, אז השיב התובע לראשונה בפה מלא: **"היו בהחלט תרומות"**. היות ולטענת הנתבעת נהג התובע בעבר לתרום \$ 200 לבית חב"ד בארה"ב, לבקשת ב"כ הנתבעת הוסיף בית המשפט ושאל את התובע גם ביחס לתרומות אלו ועל כך השיב התובע **"הייתי גר בארה"ב לפני החתונה ותרמתי שם, כי בין היתר בן דוד שלי בבית חב"ד"**. (עמ' 53 לפרו' הדיון). הנה כי כן חקירת הנתבעת לעניין התרומות הובילה להוכחה מעבר לכל ספק כי התובע לאורך השנים נהג לתרום כספים למוסדות הקשורים לחב"ד. במסגרת סיכומי האב נטען כי התובע תרם מספר פעמים לחב"ד ועניין זה שייך לעברו וכן כי חלק מהתרומות היו מכורח מציאות חיי בארה"ב. טענה זו לא רק שהועלתה לראשונה במסגרת הסיכומים (במסגרת הדיון ולשאלת בית המשפט ניסה התובע לטעון כי תרם לבית חב"ד בארה"ב מכיוון שבן דוד שלו היה בבית חב"ד וכאן נטען כי נאלץ מכורח מציאות חיי), אלא שהיא גם לא מסתדרת עם הודאתו של התובע בעצמו כי היו בהחלט תרומות גם לבית חב"ד

22. כן הוכח כי ההורים רשמו את הקטינה נ' למעון חרדי בהיותה בת תשעה חודשים וזאת על אף שסמוך לדירה בה התגוררו ישנו מעון של ויצ"ו. טענת האב כי הרישום לגן החרדי נעשה כיוון שלא היתה מסגרת דתית לאומית בקרבתם (עמ' 39 שורה 29 עד עמ' 40 שורה 12 לפרו' הדיון) אינה מתקבלת נוכח מעון ויצ"ו הקרוב וגילה הצעיר של הקטינה ובעיקר נוכח הצהרתו של האב בהליך זה כי עד לגיל 3 אין לו התנגדות כי הקטינ' י.ד. יתחנך בכל מסגרת חינוכית שתבחר הנתבעת. היינו, לשיטתו אין זה משנה באיזה מסגרת יתחנכו ילדיו עד גיל 3. ויובהר, גם טענה זו יכולה הייתה לעמוד לו לתובע אילו לא תרץ באותו אופן מקרי את יתר הראיות המצטרפות לראיה זו.

23. עוד הוכח כי בטרם פרידה הצדדים פנו ליעוץ זוגי אצל הרב ד.ן שהוא רב קהילת חב"ד בק.א וכך נראתה חקירתו של האב בעניין זה (עמ' 42 שורה 28 עד עמ' 43 שורה 12 לפרו'):

- ש. מפנה לסעיף 16 לכתב ההגנה מבית הדין הרבני [מצטט], ללכת ליעוץ זוגי הרבה זוגות עושים את זה. הרב ד.ן הוא חב"דניק?**
- ת. כן.
- ש. יש לו תואר פסיכולוגיה?**
- ת. לא, לא שידוע לי.
- ש. למה דתי-לאומי כמוך שהתגאה בדתיות-לאומית שלו יילך לרב חב"דניק שמטפל בכל מיני זוגות שיש להם בעיות?**
- ת. יש לי תשובה. בשבועיים האחרונים לפני עזיבת האם פנה אליי גיסי והוא הבין
- ש. גיסך חב"דניק?**
- ת. כן, אבל אחותי לא. יש לי אחותי שדיברה עם האם. הוא הציע לי לפנות לרב ד.ן. אני חשבת ששכחתי לפנות למישהו שיהיה מקובל גם על הצד שלהם
- ש. מי זה שלהם?**
- ת. כאשר האחים והאחיות היו מעורבים עד צוואר ורציתי לעשות הכל כדי להציל את המשפחה ולבוא לקראת ניסיון לפשר. לצערי האם סירבה לבוא למפגש בלי הסבר. בעצת הגיס שלי שהוא חב"דניק.
- ש. אז פנית לרב ד.ן בעצת הגיס שלך?**
- ת. כן.
- ש. אבל כתבת בתצהיר שלך שמי שפנה לרב ד.ן זאת הנתבעת?**
- ת. פנית לרב ד.ן והאם פנתה לאחר יום וביקשה ממנו להקדים את הפגישה.

עיננו הרואות כי גם לעניין זה יש לתובע הסבר והוא שמי שהפנה אותו לרב ד.ן הוא הגיס שלו (בעלה של אחותו), שהוא עצמו משתייך לחסידות חב"ד. בכל הכבוד גם נימוק זה יכול אולי היה לעמוד לתובע לבדו, אך בהצטרפו ליתר הראיות המצביעות בבירור על קרבה משמעותית לחסידות חב"ד, אין מקום לקבלו, והוא נחזה כבלתי אמין.

24. האב טען כי לבושו החיצוני אינו לבוש של חסידי חב"ד, כי הנתבעת בעצמה אינה מקפידה על כללי הצניעות של חסידות חב"ד, כי הנתבעת למדה במכללה דתית לאומית, כי הצדדים נהגו לצפות יחד בטלוויזיה בביתם, בניגוד גמור למנהגי חב"ד, ואף לקחו את הקטינה לקורס שחיית פעוטות בבריכה מעורבת.

בניגוד לנימוקי התובע לשלל הראיות באשר לאורח חיי הצדדים, נימוקי הנתבעת לטענות התובע מתקבלות על הדעת ונמצאות עקביות ואמינות. כבר בראשית הדרך, במסגרת הדיון מיום 17.7.18, בעת שעלתה לראשונה סוגיית אורח חיי הצדדים, טען ב"כ הנתבעת כי התובע הוא חב"דניק פתוח, ובהמשך באופן עקבי מעולם לא טענה לאורח חיים אדוק. במסגרת תצהיר עדותה הראשית טענה הנתבעת כי לאחר נישואי הצדדים הם השתלבו

בקהילת חב"ד בטבעיות, **גם אם היו דברים שפחות הקפידו עליהם** וכי לא היה לאף אדם שנתקל בהם ספק כי הם חב"דניקים. הנתבעת לא הכחישה ולא ניסתה לייפות את הדברים. נוכח שלל הראיות, גרסתה של האם לעניין זה המציגה את מורכבות זהות הצדדים, אמינה עלי.

ברור הוא כי קביעה שהצדדים הינם חסידי חב"ד, אין משמעותה שהצדדים נהגו על פי כל מנהגי חב"ד באדיקות, כפי שקביעה על פיה אדם הינו איש דתי שומר תורה ומצוות, אין משמעה כי הוא מקפיד על קיום כל תרי"ג מצוות, קלה כבחמורה.

גם אם נכנס לגופן של טענות האב המוכיחות לשיטתו כי הצדדים ניהלו אורח חיים דתי לאומי (המעטות יש לומר), הרי שאין בהן די כדי להביא לקביעה זו. לימודיה של האם ללימודי תואר בבגרותה במכללת א', שהיא מכללה דתית לאומית (ואין בכונתי להכריע בשאלה אם משתייכת לזרם חרדי לאומי או לזרם מתון יותר) כפי שכבר ציינתי לעיל, לא די בה כדי להצביע על הקהילה אליה השתייכה האם, ויש לקבוע את העניין על פי מכלול הדברים. הטענה כי האם אינה נוהגת על פי כללי הצניעות הנהוגים בחב"ד איננה מתקבלת דווקא בגלל תשובותיה של האם לעניין זה בחקירה, אשר גילתה כנות והודתה כי היא מתקשה להקפיד על הכללים אשר הותוו לאחרונה על ידי רבה של ... (עמ' 48 דורות 14-6 לפרו' הדיון). כאמור לעיל, הקביעה לאיזה זרם משתייך אדם אין משמעותה כי הוא נוהג על פי כל הכללים הנהוגים וגילוי הכנות בעניין זה מבלי לנסות להתחמק אמין עלי. אציין לעניין זה כי ספק אם הנתבעת, אילו השתייכה לזרם הדתי לאומי הייתה מכירה את הכללים הנהוגים בחב"ד עליהם העידה כי היא מתקשה להקפיד. לעניין הטלוויזיה בבית הצדדים, ממילא במסגרת החקירה התברר כי הטלוויזיה היא למעשה מסך שאינו מחובר לחברת כבלים כלשהי, אלא מחובר למחשב וכי הצדדים שלטו לחלוטין בתכנים בהם צפו (עמ' 31 שורות 23-17 לפרו' הדיון). הצדדים הרבו לטעון ביחס למראהו החיצוני של התובע כאשר התובע מצביע על הכיפה הסרוגה לראשו אשר לטענתו אינה נהוגה בחסידות חב"ד ואילו הנתבעת מצביעה על זקנו וטוענת שסידורו על פי מנהגי חב"ד. ממילא ההכרעה בתיק זה אינה נופלת על פרט זה או אחר אלא על מכלול הדברים וההתרשמות הכוללת כך שאין בכונתי לבחון בדקדוק את מראהו החיצוני של התובע. כן אציין בעניין זה כי במסגרת חקירתו השיב התובע לשאלת בית המשפט כי ב... לא יזהו על פי מראהו החיצוני שאינו משתייך לחב"ד (עמ' 39 שורה 2 לפרו' הדיון). לסיום, אציין כי אכן כטענת האב הצדדים לקחו את הקטינה לקורס שחיית פעוטות בבריכה מעורבת (נספח 5 לתצהיר עדות ראשית התובע), אך נוכח גיל הקטינה והעובדה שמדובר בברכה לפעוטות (לא נעלם מעיני ליווי המבוגרים הלובשים לגופם בגדי ים), לא מצאתי כי יש בה לשנות מהחלטתי וודאי לא להביא לקביעה כי הצדדים השתייכו לזרם הדתי לאומי, וברור כי היו קרובים בהרבה לחסידות חב"ד מאשר לזרם זה. לא בכדי ניסה האב בסיכומיו לרכך את טענותיו לעניין הזרם וטען שהצדדים נהגו כמשפחה דתית שלא על הצד המחמיר "מבלי לעמוד על הגדרות הזרם הרשמי", כך במילותיו (סעיף 5 לסיכומי האב), שהרי מהראיות שהובאו ומחקירת האב עולה בבירור ובאופן שקשה להכחישו שלצדדים קרבה מהותית לחסידות חב"ד.

25. קביעה זו גם דוחה מכל וכל את טענת האב כי חינוך הקטינים ב... יגרום להקטנת הורות ואולי אף להעלמתה, שכן לאב לכל הפחות קרבה ונטייה מובהקת לחסידות חב"ד, הרבה מעבר לקרבתו לזרם הדתי לאומי. נוסף לכך, בהקשר זה יש לזכור את העיקר והוא שלא המוסד החינוכי אליו ישלחו הקטינים יקבע את היקף ועוצמת נוכחותו של האב בחיי הקטינים, כי אם התנהלות ההורים וגישתם.
26. זאת ועוד, מקובלת עלי טענת האם (סעיף 22 לסיכומי הנתבעת), כי אדם דתי לאומי אשר קיים אורח חיים דתי לאומי במסגרת נישואיו ונקלע לסיטואציה בה אם ילדיו מעתיקה את מגוריה למקום המזוהה עם חסידות חב"ד באופן מובהק ושולחת את ילדיהם למוסדות חינוך של חסידות חב"ד, היה מעלה את נושא הזרם הדתי בהזדמנות הראשונה שהיתה לו. חרף זאת, האב אשר בתביעת המשמורת העלה את עניין המגורים וביקש לקבוע כי מקום מגורי הקטינים יהיה ב..., לא הזכיר אף לא במילה אחת את עניין הזרם הדתי, אלא ביסס טענתו על המרחק ממקום עבודתו והפגיעה שתהיה בכך להורותו (עמ' 21-24 לכתב התביעה). האב אמנם העלה את טענת הזרם הדתי במסגרת הדיון בצו המניעה מיום 17.7.18, אך מעבר לאותו סעד נקודתי לא העלה האב את העניין, ולמעשה עד אשר עוררה אותו העו"ס לסדרי דין (בהגישה ביום 3.9.19 בקשה דחופה המדווחת כי הקטינים אינם מבקרים בגנים היות והצדדים לא מצליחים להגיע להסכמות בעניין) עניין זה כלל לא בא אל פתחו של בית המשפט ולא התבקש על ידי מי מהצדדים כל סעד קבוע בעניין. ויוזכר, בקשת העו"ס מיום 3.9.19 הוגשה כחודש וחצי לאחר שהתקיים דיון בעניינם של הצדדים באשר לחוות הדעת של מכון שלם, במסגרתו התנגד האב לזמני השהות אשר הומלצו אך לא העלה כל טענה ביחס למוסדות החינוך ולהמלצות מכון שלם בעניין זה. עוד יוזכר כי הצדדים הגישו אינספור בקשות בנוגע לאופן ביצוע הסדרי המשמורת, חלוקת הזמנים בחגים, הוספת לינות וצמצום הסדרי השהיה וגם במסגרת בקשות אלו לא התבקש כל סעד ביחס למוסדות החינוך של הקטינים.
27. האב טען כי חינוך הקטינים במוסדות חב"ד מנוגד לטובת הקטינים היות והוא ממודר ממידע, לגבי הקטינים וכי לא נהוג לערב אבות בנעשה ולהזמין לאירועי הגן. מחקירת האב עולה כי הטענות הן ביחס לשנה הקודמת ובשנה זו, כאשר הקטין י.ד שוהה במעון ב... צורף לקבוצת whatsapp של ההורים, על אף שבשנה הקודמת נאמר לו כי זו לא רוח המעון (עמ' 39 שורות 26-6 לפרוי' הדיון). ביחס לשנה זו, התובע לא הציג כל ראיה וטען את הטענות בעלמא וממילא אלו לא הוכחו. כאן המקום לציין כי ככל ויתממש חששו של האב כי ימודר ממידע בנוגע לקטנים, הרי שזה עניין שניתן לפתרו בנקל היות והגן מחויב על פי חוק לידע את שני ההורים (ראה [סעיף 18 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#) תשכ"ב-1962).
28. הנה כי כן, משקבעתי כי הצדדים בחייהם המשותפים נמנו עם חסידי חב"ד או לכל הפחות נהלו אורח חיים הקרוב לחסידות חב"ד, הרי שטובתם של הקטינים כי יתחנכו במוסדות חינוך התואמים את הערכים אותם הם יונקים בבית ההורים. לאחר ששקלתי היטב את

הדברים מצאתי כי מוסדות החינוך ב... הם האפשרות המיטיבה ביותר עם הקטינים נכון לגיל הגן ובית הספר היסודי, ולאחר מכן, כפי שיפורט להלן יש מקום לאפשר להם ללמוד במוסדות בהם קיימת אפשרות להשלים תעודת בגרות מלאה.

כאמור לעיל, לאור החומר שהובא בפניי קבעתי כי הצדדים ניהלו את חייהם המשותפים על פי מנהגי חב"ד, במתינות יחסית וליברליות, תוך שימת דגש וראיית החשיבות של רכישת השכלה. שני ההורים סיימו את לימודיהם התיכוניים עם בגרות מלאה ורכשו בחייהם הבוגרים השכלה אקדמית ושניהם בעלי מקצוע. דאגתו של האב להשכלת ילדיו ומתן ההזדמנות להתפרנס בכבוד, כפי שעלתה מתצהירו ומחקירתו, הייתה מהימנה עלי ולא מצאתי כי יש בה לסתור את הטענה כי הצדדים משתייכים לחסידות חב"ד. נראה כי הדברים יכולים לדור בכפיפה אחת בדיוק כפי שדרו בכפיפה אחת בחייהם של הצדדים כפי שפורט באריכות לעיל. חינוך הקטינים במוסדות חינוך אשר יאפשרו להם להשלים תעודת בגרות, ישליך באופן ישיר על האפשרות של הקטינים לרכוש מקצוע ולהתפרנס בכבוד והדבר עולה בברור כדי טובתם ואף זכותם. לעניין זה יפים דבריה של כב' השופטת ארבל בבג"ץ [3752/10 אמנון רובינשטיין ואח' נ' הכנסת](#) [פורסם בבנו] [פורסם ביום 17.9.14] (להלן: "בג"ץ לימודי ליבה"):

"הזכות לחינוך הוכרה זה מכבר במשפט העמים כזכותו הבסיסית של האדם. הזכות עוגנה בחקיקה והוכרה כזכות יסוד בפסיקה. החינוך הוא הגורם החשוב מכל בעיצוב דמותה של החברה וחשוב הוא לא פחות בעיצוב דמותו, בהשפעתו על אישיותו, גורלו ותחושת כבודו של הפרט. הזכות לחינוך הינה זכות מוכרת ובעלת חשיבות בשיטת המשפט שלנו עוד משחר ימיה של המדינה, היא הובטחה במגילת העצמאות ומעוגנת באמנות שונות, והיא מוכרת כאחת מזכויותיו הבסיסיות ביותר של האדם."

אציין כי במסגרת בג"ץ לימודי ליבה אשר אוזכר לעיל, אמנם נדחתה עתירה אשר קראה לאכוף את תכנית לימודי הליבה על מוסדות החינוך התרבותיים-ייעודיים (ולמעשה לפסילת [חוק מוסדות חינוך תרבותיים ייעודיים](#), התשס"ח-2008), אך מרבית השופטים קבעו כי יש לראות **בזכות החינוך זכות חוקתית**. בפסק הדין נדרשו שופטי העליון לערוך איזון בין ערך כיבוד האוטונומיה האישית של הפרט בבחירת זרם החינוך הרצוי לו, לבין הצורך להנחיל נורמות מינימום של חינוך והשכלה כלליים, ונקבע **באופן ספציפי** כי בחוק אשר עמד לביקורת המחוקק ערך איזון ראוי בין הזכויות. בענייננו, כלל לא נדרש לערוך איזון שכזה היות וטובת הקטינים לרכוש השכלה עולה בקנה אחד עם התנהלות ההורים ועם תפיסת עולמם כפי שעולה מהחומר שהובא בפניי. האב הביע את חששו מכך שהקטינים לא ירכשו השכלה ויאבדו את ההזדמנות להשתלב בשוק העבודה ולהתפרנס בכבוד, ואילו האם השיבה לחששו כי ישנה אפשרות לרכוש בגרות מלאה גם במוסדות חב"ד. כלומר האם אינה מתכחשת לחשיבות רכישת ההשכלה של הקטינים אלא טענה שהדבר אפשרי גם במוסדות חב"ד. מכל מקום, נסיבות חייהם של הצדדים מצביעות כי שני הצדדים, כאשר

נדרשו לכך, פנו גם למוסדות שהם מחוץ לחסידות חב"ד ואף לכאלה שאינם חרדיים, על מנת לרכוש את ההשכלה בה חפצו, ואין כל מקום למנוע זאת מהקטינים.

29. נוכח האמור לעיל, הנני קובע כלדקמן:

א. עד הגיע כל אחד מהקטינים לכיתה ו' ילמדו הקטינים במוסדות החינוך המשותפים לחסידות חב"ד,

ב. בהגיע כל אחד מהקטינים לכיתה ז' יודאו ההורים האם במסגרות החינוך השייכות לחסידות חב"ד ישנה אפשרות ריאלית לרכוש בגרות מלאה. ככל שיתברר שהדבר אינו מתאפשר ישלחו הקטינים למוסד לימודים המאפשר באופן ריאלי רכישת בגרות מלאה. מוסד זה יקבע על ידי שני ההורים בהסכמה וככל שלא תושג הסכמה, הדבר יובא להכרעת בית המשפט. בעניין זה יצויין כי בית המשפט יוצא מתוך נקודת הנחה ומצפה מהצדדים כי בחלוף השנים, עד הגיע הקטינים לגילאים הרלוונטיים, תשתפר התקשורת בין ההורים ותבנה מסוגלות להגיע להסכמות המשותפות על טובת הקטינים.

ג. בשנת הלימודים הנוכחית, שנת תש"פ – 2020, תמשיך הקטינה נ' להתחנך בגן ב..., אליו הועברה בהתאם להחלטתי מיום 12.9.19 והיא תירשם לגן ב... לשנת הלימודים הבאה. החלטה זו נועדה למנוע טלטלה נוספת של הקטינה בין המסגרות. הקטינה הועברה לגן ב... לאחר תחילת שנת הלימודים והיא מתחנכת בו כבר מספר חודשים, כך שניתן להניח שהסתגלה. העברת הקטינה לגן ב... בשלב זה של שנת הלימודים, כאשר החודשים המעטים שנותרו כוללים חופשות רבות, אינה עומדת בקנה אחד עם טובת הקטינה.

30. מספר הערות בטרם סיום –

ראשית, שני הצדדים טענו רבות לעניין המרחק בין מוסדות החינוך ב... לבין בית האם, כשיקול מכריע לעניין מוסדות החינוך. טענות אלו לא מצאתי שיש בהן חשיבות רבה שכן גם אם אקבל את טענת האם בדבר מרחק של 25 דקות הליכה ו-20 דקות נסיעה, הרי שמדובר במרחקים יחסית שוליים, אשר אין בהם בכדי להשפיע על התוצאה לכאן ולכאן.

שנית, גם הטענות ביחס למספר הילדים במעון ב... ובמעון ב... לא היוו בסיס להכרעה, גם משום שהטענות נטענו אך ביחס לשנה הנוכחית ולא ביחס לעתיד, ובשנה זו ממילא תמשיך נ' להתחנך ב... וגם לאור טענת האם כי מספר הילדים והגננות ב... הם בהתאם לתקנים של משרד החינוך.

שלישית, בחוות הדעת של מכון שלם נאמר כי הגורמים המקצועיים סוברים שבגילאי הקטינים "אין חשיבות למידת הדתיות או לסוג הקהילה שבה נמצאת מסגרת המעון או הגן, שכן הערכים של הלמידה הפורמלית טרם רלוונטיים מבחינה התפתחותית בגיל כה

צעיר. במסגרת החלטתי בדיון ביום 12.9.19 חלקתי על סברה זו וקבעתי ביחס לקטינה נ' כי המשך לימודים במסגרת של חב"ד לשנה נוספת, עלול לקבע חינוך עתידי בזרם חרדי ובשלב זה אין מקום ליתן סעד אשר משמעותו עובדות בשטח. לאחר שהוגשו הראיות והצדדים נחקרו, שוב לא היה ספק באשר לזרם אליו משתייכים הצדדים וזאת לצד הפתיחות היחסית ומורכבות הזהות, כפי שתוארה לעיל. בנסיבות אלו, הגם שהנני עדיין מחזיק בדעתי כי ישנה חשיבות למסגרת הלמידה גם בגיל צעיר, ואולי אף מכיוון שכך, מצאתי כי חינוך במסגרות חב"ד הקרוב ביותר מבחינה ערכית לבתים בהם הם גדלים, הוא הנכון עבורה. יש להניח וכך גם מצופה מההורים, כי ככל שיידרש בעת שיגיע מי מהקטינים לכיתה ז' לשנות מסגרת וללמוד מחוץ למוסדות חב"ד לצורך השגת תעודת בגרות, העניין יתוודק לקטינים באופן שתובן לקטינים החשיבות שבכך. מה גם שלא מן הנמנע שממילא, לאור גישת ההורים להשכלתם שלהם, לצד אורח החיים הקרוב לחסידות חב"ד, הדבר יהיה אך טבעי עבור הקטינים.

רביעית, המלצת חוות הדעת על פיה במידה וההורים לא יגיעו להסכמה בעניין מוסדות החינוך יש ליתן משקל יתר להורה המשמורן, לא נומקה כלל והיא אינה מקובלת לא ניתן לה כל משקל במסגרת פסק דין זה. בהתאם [לסעיף 15 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#) התשכ"ב-1962 חינוך הקטינים הינו עניין הנתון לאפוטרופסות ההורים כלפי הקטינים. הפסיקה עורכת הבחנה ברורה בין זכויות המשמורת לבין יתר זכויות האפוטרופסות וקובעת מפורשות כי זכויות האפוטרופסות נתונות לשני ההורים יחד, גם מקום בו המשמורת נתנה לאחד ההורים. כך בית המשפט [בבג"ץ 181/68 הדסה פלורסהיים נ' בית-הדין הרבני האזורי בחיפה ו-רפאל פלורסהיים פ"ד כב\(2\) 723 \(727\): "הרשות להחזיק בקטין אינה אלא צמודה למעמד האפוטרופסות, אך חינוכו של קטין ולימודיו ענין הם לשני האפוטרופסים לענות בו...".](#) וכן [בעא 2266/93 פלוני, קטין ואח' נ' פלוני פ"ד מט\(1\) 221 \(239\)](#) "קשה לגזור את קו הגבול בין אותם נושאים שהם טפלים ונגררים אחר המשמורת, לבין הנושאים שההכרעה בהם נותרת בידי שני ההורים, אך נראה כי ניתן להכליל ולומר שמדובר בהחלטות עקרוניות הנוגעות לזכות-חובתו הכללית של ההורה כלפי הילד: דאגה לחינוכו הכללי והדתי של הקטין, פיקוח על רכושו, דאגה לבריאותו של הקטין. בכל הנושאים הללו על ההורים להחליט תוך שיתוף פעולה והסכמה, ולעתים כרוכה הפעולה באישור בית המשפט (ראה [סעיף 20 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#)).". נוכח האמור לעיל, משלא ניתן בחוות הדעת כל נימוק מדוע לסטות מן הפסיקה בעניין זה, ולמעשה ההמלצה ליתן את הבכורה להורה המשמורן נעדרת כל נימוק, הרי שפסק הדין אינו נסמך על המלצה זו אלא הוא נשען כולו על טובת הקטינים לאור הניתוח המפורט לעיל.

31. בנסיבות העניין, ולאור התוצאה הכוללת של פסק הדין בה התקבלו באופן חלקי טענות ועתירות כל צד לא מצאתי כי יש לפסוק הוצאות לטובת מי מהצדדים.

32. המזכירות תמציא פסק הדין לבאי כוח הצדדים ותסגור התיק.

33. פסק הדין ניתן לפרסום לאחר השמטת כל פרט מזהה שיש בו להביא לזיהוי מי מהצדדים.

ניתן היום, ט' אדר תש"פ, 05 מרץ 2020, בהעדר הצדדים.

יחזקאל אליהו 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)